

Schelpen op het strand na strandsuppletie te Koksijde tijdens het najaar 2011

237808

Ingrid Jonckheere

Op het strand tussen de grens met De Panne en Ster der Zee werd in het najaar van 2011 - 140.000m³ zand opgespoten om zo het strand te verbreden. De zandaanvoer gebeurde met een sleephopperzuiger en persbuisen. Het zand werd ongeveer 20 km in zee opgezogen op de Buiten Ratel (fig. 1). Het opgezogen zand werd dan door middel van persbuisen op het strand gespoten. Bulldozers reden het zand uit en legden het in profiel.

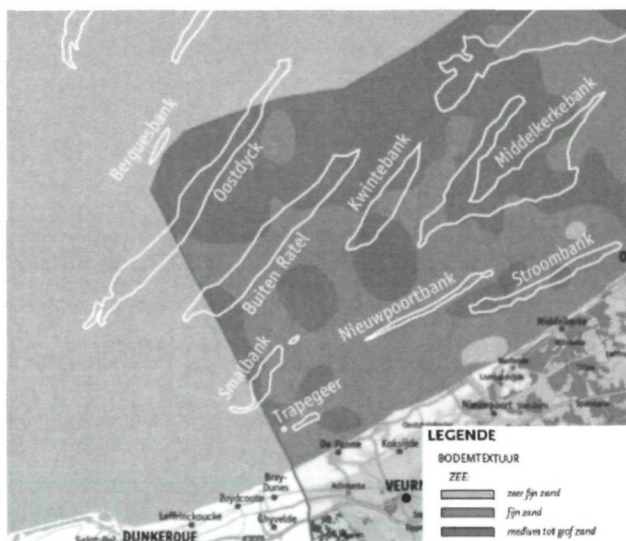

Fig. 1 : Ligging zandbank Buiten Ratel en bodemtextuur. (pdf Kustatlas)

In dit artikel geef ik een overzicht van de recente mollusken en een beperkte lijst van fossiele schelpen die tijdens de werken op de stranden van Koksijde werden gevonden en ik maak een vergelijking met de eigen waarnemingen tijdens de opspuitingen te De Haan in de periode 1994-1995, Knokke-Heist 1999 en de door Kerckhof (2008) vermelde waarnemingen in het artikel Recente mollusken van de Kwintebank.

Recente mollusken na zandsuppletie op het strand van Koksijde

De waarnemingen vonden vooral plaats tijdens de tweede helft van oktober 2011 en bij het einde van de werken halfweg november 2011. In deze periode bezocht ik een 10-tal keer de werken in Koksijde. In dit artikel zijn ook de waarnemingen van Godfried Warreyn verwerkt en enkele bekende navondsten.

Bivalvia (tweekleppigen)

***Striarca lactea* (melkwitte arkschelp)**

Op 18 oktober verzamelden Godfried Warreyn en ik samen meer dan 400 levende exemplaren. Opvallend was dat er zowel kleine levende exemplaren te vinden waren als ook zeer grote exemplaren tot 2,1 x 1,3 cm. Ook werden er veel kleppen en lege doubletten gevonden. Kleppen van *Striarca lactea* waren tot op heden zelden te vinden op de stranden van de Westkust.

***Glycymeris glycymeris* (gewone marmerschelp)**

Er werden een 10-tal juveniele levende exemplaren gemeld en enkele bruin verkleurde fossiele kleppen. De maximale afmetingen van de levende schelpen waren: 1,40 cm breed en 1,45 cm hoog. Strandvondsten zijn bij ons zeker niet algemeen, tot nu toe is er maar 1 melding bekend van een levend exemplaar. Dit exemplaar werd gevonden in het Belgische deel van Het Zwin (Vanhaelen, 1999). Het was toen niet duidelijk hoe dit exemplaar op het strand terecht was gekomen. *G. glycymeris* werd door Kerckhof (2008) niet beschreven in het artikel over de recente mollusken van de Kwintebank. Ook Backeljau (1986) vermeldt deze soort niet in de lijst van de recente mariene mollusken van België en deze soort is ook nog niet opgenomen in het Belgisch Register van zee- en kustsoorten op de website van het VIIZ. Hans De Blauwe vond begin maart 2012 tijdens de strandsuppletie werken te Knokke ook een doublet van 1 cm, het zand kwam toen ook van de Buiten Ratel (De Blauwe, 2012).

***Diplodonta rotundata* (ronde komschelp)**

Dit was samen met *Striarca lactea* de meest algemene soort in het gewonnen zand die levend te vinden was. Op één wandeling op het strand tussen Koksijde en Sint-Idesbaldus verzamelde ik 186 levende exemplaren, enkele lege doubletten en heel wat kleppen. De grootste exemplaren maten tot 2,6 x 2,4 cm.

Tijdens vroegere strandsuppletiewerken onder andere in De Haan (1994-1995) en Knokke (1999) vond ik regelmatig levende en lege doubletten ronde komschelpen maar nooit een zo groot aantal. Kerckhof (2008) beschrijft de soort als nieuw voor de

Belgische faunalijs. De soort komt blijkbaar op de Buiten Ratel zeer algemeen voor. Is het toeval dat deze soort vroeger nooit gevonden werd of heeft deze soort zich de laatste jaar sterk verspreid voor de Belgische kust? Strandwaarnemingen (van losse kleppen) zijn tot nu toe uiterst zeldzaam of niet bekend.

***Gari fervensis* (geplooid zonneshelp)**

Van deze prachtig gekleurde schelpen werden tijdens de werken 8 levende doubletten en enkele verse lege doubletten gevonden. Alle exemplaren waren ongeveer even groot (4,4 x 2,2 cm). *G. fervensis* is niet nieuw voor de stranden van de Westkust. In 2005 werden reeds enkele exemplaren gevonden. (Vanhaelen, 2005). Ook na het beëindigen van de werken in Koksijde werden er nog enkele doubletten met dier of lege exemplaren gemeld. Dit zelfs tot ver uit de buurt van de werken. Zo werd er op 19 februari 2012 nog een doublet gevonden op het strand van Koksijde zo'n 2 km van de werken vandaan.

***Dosinia exoleta* (gewone artemisschelp)**

Er werden diverse levende doubletten gevonden van *D. exoleta* en enkele recent uitzijende kleppen. Ook van deze soort zijn reeds navondsten bekend. Deze soort vond ik ook in De Haan (1994-1995) en Knokke (1999).

***Thracia papyracea* (gewone papierschelp) en *Thracia villosiuscula* (grove papierschelp)**

Ik vond beide soorten tijdens de werken. Twee doubletten met dier *Thracia villosiuscula* en 7 doubletten met dier *Thracia papyracea*. Deze fragiele schelpen waren vaak beschadigd maar met dier te vinden. Er bestaat geen twijfel over de determinatie van beide soorten. Wanneer je enkele exemplaren van beide soorten naast elkaar legt zijn er toch een aantal verschillen met het blote oog te zien. De vorm verschilt wat maar ook de kleur. *T. papyracea* is wit, *T. villosiuscula* eerder grijs wit. Opvallend was dat de gevonden exemplaren van *T. papyracea* op de rand van de schelp bedekt waren met een geelachtig periostracum. Bij *T. villosiuscula* was dit niet het geval. De grootste exemplaren *T. papyracea* maten: 2,8 cm x 1,85 cm. Volgens Tebble (1966) is *T. villosiuscula* iets kleiner; dit was ook het geval bij de gevonden exemplaren, de maximale grootte was 2,3 x 1,4 cm. Wanneer je beide soorten met een stereoscopische microscoop bekijkt, valt de meer korrelige sculptuur van *T. villosiuscula* meteen op.

Van *T. papyracea* waren reeds enkele waarnemingen bekend voor onze kust (Vanhaelen & Kerckhof, 2004; Vanhaelen, 2005) maar deze soort werd niet gemeld bij de waarnemingen van de mollusken van de Kwintebank (Kerckhof, 2008). *T. villosiuscula* was tot nu toe enkel bekend van de Kwintebank (Kerckhof, 2008).

***Tellina donacina* (stralende platschelp)**

Ik vond één levend exemplaar met volgende afmetingen: 1,9 x 1,25 cm. Van deze soort zijn geen strandwaarnemingen bekend. Ook Kerckhof (2008) vermeldt een klein aantal gevonden exemplaren in de zanden van de Kwintebank. Deze soort leeft blijkbaar in Belgische wateren maar in zeer kleine dichtheden.

Foto 1: *Tellina donacina* levend gevonden te Koksijde oktober 2011 (foto: Ingrid Jonckheere)

***Tellina tenuis* (tere platschelp)**

In Koksijde werden bij iedere wandeling een aantal exemplaren met dier gevonden. Deze soort spoelt regelmatig aan op de stranden van de Westkust. Toch mag ervan uitgegaan worden dat een aantal van de *T. tenuis* ook via de werken op het strand terecht is gekomen.

***Spisula solida* (stevige strandschelp)**

Ook *S. solida* werd tijdens de werken levend of dood met vleesresten gevonden. Dit is één van de meest algemene soorten die levend aanspoelen op de stranden van de Westkust. Een aantal van de gevonden exemplaren zal waarschijnlijk wel door de werken op het strand terecht gekomen zijn.

***Spisula elliptica* (ovale strandschelp)**

Er werden vooral tijdens de eerste dagen van de werken enkele levende en lege doubletten gevonden van de ovale strandschelp *Spisula elliptica*. Deze soort spoelt maar heel zelden aan op onze stranden.

***Lutraria angustior* (smalle otterschelp) en *Lutraria lutraria* (ovale otterschelp)**

Van zowel *Lutraria angustior* als *Lutraria lutraria* werden redelijk wat doubletten met dier gevonden. Ondanks de vrij stevige schelpen waren de meeste exemplaren vaak beschadigd maar meestal wel met dier of met vleesresten. Ook veel recent uitziende kleppen werden gevonden, deze kleppen waren soms begroeid met kalkkokerworm en op sommige exemplaren leefde *Crepidula fornicata* (muiltje). *Lutraria lutraria* werd niet gemeld van de Kwintebank (Kerckhof, 2008). Vooral *Lutraria angustior* is regelmatig als doublet en levend te vinden langs de Westkust.

Andere bivalven

Een aantal soorten die zowat dagelijks op de stranden van de Westkust te vinden zijn en gedurende oktober –november ook op de stranden grenzend aan de zone van de werken, te vinden waren, zijn waarschijnlijk niet afkomstig van strandsuppletiewerken. Van *Abra alba* (witte dunschaal) en *Tellina fabula* (kleine platschelp) werden bij iedere wandeling langs de zone van de werken levende exemplaren gevonden. Hoewel ze in principe zouden kunnen afkomstig zijn van de Buiten Ratel, is dat waarschijnlijk niet het geval, want het gebruikte zand voor de suppletie is veel te grof.

***Macoma balthica* (nonnetje)**

Veel mooi gekleurde, kleine levende exemplaren *M. balthica* werden gevonden, de maximumgrootte was 1,6 x 1,25 cm. Het viel op dat er enkel in de zone van de werken levende exemplaren te vinden waren. Op de stranden voorbij de werken, zowel richting De Panne als richting Koksijde werden hoofdzakelijk lege exemplaren gevonden; deze waren opvallend groter. Deze soort is niet afkomstig uit het opgespoten zand.

***Solen marginatus* (tafelmesheft)**

Het laatste jaar werden weer geregeld levend of recent doubletten aangetroffen op de stranden langs de Westkust. Tijdens de werken werden enkele lege, recent uitziende doubletten gevonden. Deze soort is niet afkomstig uit het opgespoten zand.

Opvallend was dat een aantal soorten die regelmatig levend te vinden zijn op de stranden van de Westkust tijdens de werken helemaal niet of in geringe aantallen te vinden waren tijdens de werken. Van *Ensis directus* (Amerikaanse zwaardschede) bijvoorbeeld vind je soms na een storm duizenden levende exemplaren op dit strand maar tijdens de werken werden amper een 10-tal lege doubletten verzameld. Van andere soorten die sporadisch na een storm op het Koksijdse strand terecht komen zoals *Ensis arcuatus* (grote zwaardschede), *Chlamys opercularis* (wijde mantel), *Cerastoderma edule* (kokkel) en *Acanthocardia echinata* (gedoornde hartschelp) werd er geen enkel levend exemplaar gemeld, wel enkele recent uitzijnde doubletten of kleppen en vooral van de gedoornde hartschelp redelijk wat fossiele kleppen. *Venerupis senegalensis* (gevlamde tapijtschelp) en *Donax vittatus* (zaagje) werden wel levend gevonden maar ook in geringe aantallen en niet in verhouding met wat soms aanspoelt. Ook werd er geen enkel levend of leeg doublet exemplaar gemeld van *Macra corallina* (grote strandschelp) en *Laevicardium crassum* (Noorse hartschelp), wel van beide soorten heel veel grote, verkleurde (fossiele) kleppen. Vooral *Macra corallina* spoelt zo nu en dan levend of doublet aan op de stranden langs de Westkust. Van *Laevicardium crassum* zijn er enkele meldingen van een levend exemplaar bekend (o.a. Vanhaelen, 2001; Vanhaelen, 2002).

Gastropoda (Buikpotigen, slakken)

***Epitonium clathrus* (gewone wenteltrap)**

Tijdens de werken werden enkele levende *Epitonium clathrus* en een groot aantal lege hoorntjes verzameld. Deze soort is niet zeldzaam op de stranden van de Westkust. Lege horentjes vind je bij iedere strandwandeling en in bepaalde periodes waren ook levende exemplaren geen zeldzaamheid. Net na de werken, begin 2012 spoelden te Sint-Idesbaldus massaal levende *Epitonium clathrus* aan. Of dit door de uitgevoerde werken kwam of door het stormachtige weer is niet duidelijk.

***Euspira catena* (gewone tepelhoorn)**

Opvallend is dat er van deze soort vooral tijdens de laatste dagen van de opspuitingen levende exemplaren werden gevonden en dit tot enkele dagen na het einde van de werken. In totaal werden er 5 levende exemplaren gemeld en enkele lege horentjes. De horentjes waren tot 3,1 x 3,1 cm groot. Een tweetal van die horentjes waren te vinden zo'n 250 meter ten oosten de werken in de richting van Koksijde. Ook na de werken spoelden nog enkele levende exemplaren aan te Koksijde.

***Euspira nitida* of *E. pulchella* (glanzende tepelhoorn)**

Er werden enkele levende glanzende tepelhoornjes en enkele verse lege horentjes gemeld. Tijdens de zandsuppleties in De Haan (1994-1995) en Knokke (1999) vond ik deze soort meer algemeen.

***Nassarius reticulatus* (gevlochten fuikhoorn)**

Dit was het meest voorkomende levende horentje tijdens de werken. Ook bij de vondsten van de gevlochten fuikhoorn viel het op dat er vooral de laatste dagen van de strandsuppletie levende exemplaren werden gevonden. Alle schelpen waren zowat even groot (2,6 x 1,45 cm). Voor deze soort geldt, net als bij *Euspira catena*, dat ook na de werken en op de stranden richting De Panne en richting Koksijde nog geregeld levende exemplaren aanspoelden. Zo vond ik op 19 december 23 levende fuikhorens te Koksijde en vonden we op de eindejaarsexkursie op 22 december 2011 te De Panne ook één levend exemplaar. Een deel van de dieren kan afkomstig zijn uit het opgespoten zand.

Andere Gastropoda

Enkele lege horentjes van *Buccinum undatum* (wulk) werden gevonden, deze leken vers maar er werden geen exemplaren gevonden met vleesresten of dier. *Epitonium clathratulum* (witte wenteltrap) werd niet levend gevonden maar er waren wel opvallend veel lege, recent uitzierende horentjes te vinden.

Fossiele mollusken na zandsuppletie op het strand van Koksijde

Het is niet altijd eenvoudig om de vele lege gevonden schelpen onder te verdelen in recente mollusken of fossiele mollusken. Soms brengt de kleur van de schelp duidelijkheid maar ik vond bijvoorbeeld één exemplaar *Velutina velutina* die er heel recent uit ziet maar zolang er geen levend exemplaar werd gevonden is er geen duidelijkheid of deze soort nu 'nog' ter plaatse leeft of niet. In de lijst van de recente mariene mollusken van België is deze soort opgenomen (Backeljau, 1986) maar strandwaarnemingen zijn niet bekend.

Godfried Warreyn nam tijdens zijn wandeling op 18 en 20 november 2011 een zakje gruis mee. Daarin trof hij nog veel meer fossiele schelpen. Hieronder volgt een opsomming van zijn waarnemingen.

Scaphopoda

Dentalium entalis

Gladde olifantstand

9

<i>Dentalium vulgare</i>	Zwakgeribde olifantstand	3
Bivalvia		
<i>Laevicardium crassum</i>	Noorse hartschelp	25 - kleppen
<i>Chlamys opercularis</i>	Wijde mantel	13 - kleppen
<i>Chlamys varia</i>	Bonte mantel	9 - kleppen
<i>Venus verrucosa</i>	Wrattige venusschelp	1 - klep
<i>Cerastoderma glaucum</i>	Brakwaterkokkel	enkele kleppen
<i>Anomia ephippium</i>	Paardenzadel	1 - platte klep, 1 - bolle klep
Gastropoda		
<i>Hydrobia ulvae</i>	Wadslakje	honderden
<i>Oenopota turricula</i>	Gewone trapegevel	8
<i>Turritella communis</i>	Penhoren	stukjes
<i>Gibbula cineraria</i>	Asgrauwe tolhoren	14
<i>Diodora graeca</i>	Sleutelgathoren	7
<i>Helcion pellucidum</i>	Blauwgestrepte schaalhoren	8
<i>Emarginula fissura</i>	Geruite napslak	3
<i>Trivia monacha</i>	Gevlekt koffieboontje	5
<i>Trivia arctica</i>	Ongevekt koffieboontje	27
<i>Alvania lactea</i>	Melkwit traliedrijfhorentje	43
<i>Bittium reticulatum</i>	Muizenkeuteltje	5
<i>Ocenebra erinacea</i>	Stekelhoren	3
<i>Gibbula magus</i>	Geknobbelde tolhoren	2
<i>Vitreolina philippi</i>	Krom glanshorentje	1
<i>Rissoa parva</i>	Klein drijfhorentje	5
<i>Tornus subcarinatus</i>	Gekielde cirkelslak	16
<i>Nucella lapillus</i>	Purperslak	2

Slot

Strandsuppletiewerken bezorgen de strandjutter veel plezier maar geven ook een beeld van welke organismen wat verder voor onze kust leven.

Op de website <http://www.kustveiligheid.be/> kan je zien welke werken er nog meer op de planning staan en opvolgen wanneer deze doorgaan. Het loont meer dan de moeite om dit in de gaten te houden en tijdens de suppleties eens een uitstap naar zee te plannen, al moet gezegd dat het ook kan tegenvallen, zo was maar één op de twee

wandelingen goed voor een mooi waarnemingslijstje. Hou er ook rekening mee dat je op het moment dat de opspuitingen plaatsvinden het strand wat moeilijker kan betreden en dat vooral tijdens de drukke toeristische dagen er een verbod is om de werken te betreden.

8568

Summary

A report is presented of the molluscs found in sand that had been extracted from the sand bank Buiten Ratel off the Belgian coast near the French territorial waters. The sand was used for a beach nourishment at Koksijde, autumn 2011.

Literatuur

- BACKELJAU, T., 1986. Lijst van de recente mariene mollusken van België.- Studiedocumenten van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen. 29: 1-106.
- DE BLAUWE, H., 2012. Zandsuppleties afkomstig van de Buiten Ratel in maart 2012 op het strand van Knokke. De Strandvlo, 32(1): 24-27.
- KERCKHOF, F., 2008. Recente mollusken van de Kwintebank. De Strandvlo, 28(4): 126-146.
- TEBBLE, N., 1966. *British Bivalve Seashells. A Handbook for Identification*. 212 pp. Trustees of the British Museum (Natural History), London.
- VANHAELLEN, M.-TH., 1999. Eigenaardige vondst in Het Zwin (België). De Strandvlo, 19(2): 110.
- VANHAELLEN, M.-TH., 2001. Eindejaarsvondsten 2000 aan de Westkust waaronder een vers doublet van de Noorse hartschelp *Laevicardium crassum* (Gmelin, 1791). De Strandvlo, 21(1): 7-11.
- VANHAELLEN, M.-TH., 2002. Enkele interessante vondsten van mollusken aan de Westkust tijdens de winter 2001-2002. De Strandvlo, 22(3-4): 117-118.
- VANHAELLEN, M.-TH., 2005. Eerste vondst van de geplooidde zonneshelp *Gari fervensis* (Gmelin, 1791) op het Belgisch strand. De Strandvlo, 25(2): 53-54.
- VANHAELLEN, M.-TH.; KERCKHOF, F., 2004. Uitzonderlijke strandingen van zeldzame en nieuwe bivalven in najaar 2003 en winter 2004 aan de Belgische Westkust. De Strandvlo, 24(2): 83-92.
- VANHAELLEN, M.-TH., 2005. Nog enkele zeldzame bivalve-vondsten op de Belgische Westkust in de winter van 2004-2005. De Strandvlo, 25(2): 55-57.

WEBSITE : www.kustveiligheid.be

WEBSITE : www.vliz.be

**Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 402
8670 Koksijde**